

УНИВЕРЗИТЕТУ „ДЖОН НЕЗБИТ“
ФАКУЛТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И МЕДИЈЕ
БЕОГРАД

ЗАВРШНИ РАД НА СТУДИЈАМА ТРЕЋЕГ СТЕПЕНА ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА
(навести: ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА ИЛИ УМЕТНИЧКИ ПРОЈЕКАТ)

На основу одлуке Сената Универзитета од _____, пошто смо проучили урађену
ДОКТОРСКУ ДОСЕРТАЦИЈУ под називом:
(навести: ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА ИЛИ УМЕТНИЧКИ ПРОЈЕКАТ)

ПРОГРАМИ ОБРАЗОВАЊА И МЕДИЈСКА ПИСМЕНОСТ СРЕДЊОШКОЛАЦА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

кандидата: _____ подносимо следећи:
(звање, име и презиме кандидата)

РЕФЕРАТ

1. Основни подаци о кандидату, докторској дисертацији/ уметничком пројекту

(Елементарни подаци о кандидату, наслову рада, обиму и библиографским подацима)

Кандидаткиња **Славица Ишаретовић**, рођена је 6. децембра 1966. године у Зеници, Босна и Херцеговина. Основну и средњу школу завршила је у родном граду. Студије журналистике, на Факултету политичких наука „Вељко Влаховић” у Сарајеву, завршила је 1989. године.

По завршетку основних студија враћа се у Зеницу где је до 1992. године радила као хонорарни сарадник РТВ Сарајево и дописник београдских „Вечерњих новости”. Почетком рата на просторима бивше Југославије прелази у Бањалуку, где је од 1994. до 1997. године радила у Радио-телевизији Републике Српске и, истовремено, хонорарни је дописник Радио Југославије. Након тога прелази на посао уредника деска у комерцијалној ТВ станици „Алтернативна телевизија”, где остаје до краја 1998. године.

Кратко избивање из новинарске професије трајало је до 2000. године, када је обављала функцију координатора „Сорос медиа центра” у Бањалуци. Поново се враћа на „Алтернативну телевизију”, као уредник централне информативне емисије до 2003. године. Од 2003. године преузима функцију уредника информативног програма на поменутој ТВ станици и обавља је до 2010. године. Током њеног двадесетогодишњег рада у информативном програму продуцирала је мноштво информативних садржаја.

Своје професионалне способности усавршавала је 1996. године у Вашингтону, на тему објективно извештавање током кампање и избора. Током 2003. године борави у Школи новинарства и комуникација у америчкој држави Ајова (Iowa State University – Greenlee – School of Journalism and Communication), док 2004. године, у склопу посете евроатланским интеграцијама, борави у Бриселу.

Последипломске студије на Факултету за менаџмент у Новом Саду завршила је 2010. године са просечном оценом 9,5. Мастер рад је урађен о теми *Ниво медијског образовања дјеце и родитеља у Бањалуци*.

Докторске студије, модул Комуникологија, на Факултету за културу и медије уписала је 2011. године. Последњи испит на докторским студијама положила је 30. септембра 2013. године. Просечна оцена на докторским студијама је 8.89.

Од октобра 2011. године ради као предавач на Високој школи „Ванја Лука College“, на студијском смеру Медији и комуникације, гдје изводи наставу на све четири године основних студија.

Кандидаткиња је, као аутор или коаутор, објавила следеће радове:

1. *Медијска писменост;*
Актуелности, Издавач Ванја Лука College, Бања Лука; бр. 15/11. стр. 109-120.
2. *Утицај телевизије на породицу;*
Актуелности, Издавач Ванја Лука College, Бања Лука; бр. 15/11. Стр. 123-130.
3. *Медијско образовање,*
Актуелности, Издавач Ванја Лука College, Бања Лука; бр. 15/12. стр. 121-130.
4. *Нове технологије као генератор новог система вредности и начина живота*
Коаутор рада у Зборнику текстова Треће научне међународне конференције „Капитализам у транзицији“, Београд, мај 2012, стр.
5. *Медији у постмодерни*
Часопис „Радови“ Филозофског факултета, издавач Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, бр. 15/13, стр.161-172.
6. *Образовање за медије као предуслов демократски освјештених грађана*
Актуелности, Издавач Ванја Лука College, Бања Лука; бр. 26/14, стр.74-97.
7. *Нови медији- нове (не) слободе,*
Зборник радова са међународне научне конференције из области медија и економија „Глобални медији и друштвено одговорно пословање“, Бања Лука, септембар 2015 године, стр. 40-47.
8. *Вршњачко насиље: Испод (медијске)површине*
Коаутор чланка у часопису за истраживање медија и друштва „Медијски дијалози“ № 22, Vol. 8, Подгорица, 2015, стр. 235-248.
9. *Политичка економија информација: од политизирања ка етницизирању криминала*
Коаутор чланка у часопису за истраживање медија и друштва „Медијски дијалози“ № 24, Vol. 9, Подгорица, 2016, стр. 317-328.
10. *Медијска писменост средњошколаца у Републици Српској*
Међународни зборник радова „VIII Мостови медијског образовања 2016“, организатор Филозофски факултет у Новом Саду, стр. 85-95.
11. *Пројена медијске писмености средњошколаца из Републике Српске према европској методологији*
Годишњак Факултета за културу и медије „Комуникације, медији, култура“, бр.8, Београд, Мегатренд универзитет, 2016, стр. 193-212. (M53)

НАПОМЕНА:

Рад под редним бројем 11. приложен је уз дисертацију, а Комисија констатује да се односи на предмет истраживања у докторској дисертацији.

Наслов докторске дисертације је „**Програми образовања и медијска писменост средњошколаца у Републици Српској**”, а обим дисертације је **304** странице.

Поред апстракта на српском и енглеском језику, структурирана је у пет садржајних целина, са литературом и прилозима на крају.

Литература садржи **93** класичне библиографске јединице – књиге и текстови објављени у научним часописима и зборницима, као и **68** научних и стручних рефернци којима је приступљено посредством Интернета.

2. Предмет и циљ докторске дисертације

(Показати да је реч о оригиналној идеји, значајној за развој научне или уметничке области)

Предмет истраживања у докторској дисертацији је међузависност програма образовања и медијске писмености, као услова функционалне писмености средњошколаца у Републици Српској.

Предмет истраживања је *теоријски и операционално* одређен.

Теоријско одређење предмета утемељено је у појмовно-категоријалном апарату у којем су детаљно анализирани и објашњени појмови категоријалног значаја за истраживање: медији, врсте медија, масовни медији, нови медији, образовање за медије, образовање уз медије (медији у образовању), медијско образовање, медијска писменост, дигитална писменост и програми средњошколског образовања.

На основу теоријског одређења предмет истраживања је у потпуности операционално одређен.

Временски је истраживање реализовано од октобра 2013. године до фебруара 2016. године.

Просторно, истраживање је изведено у шест градова Републике Српске: Бањалуци, Приједору, Бијелини, Добоју, Источном Сарајеву и Требињу.

Истраживање је имало интердисциплинарни, првенствено комуниколошко-педагошки карактер.

Научни циљ истраживања је научно описивање и доказивање незадовољавајуће медијске писмености средњошколаца као резултат неодговарајућих програма образовања у средњим школама Републике Српске.

Друштвени циљ истраживања је доказивање неопходности увођења оптималног броја предмета и наставних јединица у постојећим предметима у образовном систему Републике Српске, како би се избегла пасивна рецепција медијских садржаја ученика средњих школа.

Тако дефинисани научни и друштвени циљеви истраживања треба да омогуће осмишљавање модела средњошколског образовања у образовном систему Републике Српске, који ће као исходиште имати одговарајућу медијску, тиме и функционалну писменост средњошколаца.

Овако утврђен, теоријски, садржајно, временски, просторно и телеолошки оивичен предмет није до сада истраживан са комуниколошког становишта у Републици Српској, а реалтивно су малобројна таква истраживања и у ширем окружењу. У тој чињеници утемељена је научна и друштвена оправданост приступању истраживању, те се може закључити да је ова докторска дисертација заснована на оригиналној идеји и да успешна реализација истраживања доприноси развоју комуниколошке, али и педагошке научне области.

2. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

(Објаснити да ли су хипотезе научно потврђене или оборене)

Истраживање је засновано на општој, посебним и појединачним хипотезама.

Општа хипотеза је гласила:

X₀. Ако су ученици средњих школа медијски недовољно писмени, онда постоји потреба за увођењем нових предмета и наставних јединица у постојећим предметима у програме средњошколског образовања Републике Српске, који ће им омогућити побољшање медијске, тиме и функционалне писмености.

Општа хипотеза развијена је преко пет *посебних хипотеза*:

X1. Што је ученик пасивнији конзумент медијских утицаја, то мање препознаје негативне утицаје медија.

X2. Уколико ученици слабије препознају медијске поруке као конструкте, утолико су мање медијски писмени.

X3. Што је медијска писменост мања, то је мање разумиевање друштвених дешавања, односно друштвених и политичких импликација медијских порука.

X4. Што је појединац медијски писменији, то је свеснији да су медијски садржаји конструкти.

X5. Што су ученици пасивнији конзументи медијских садржаја, утолико мање разумију друштвене и политичке импликације медијских садржаја.

Општа и посебне хипотезе испитиване су и коришћењем осам *појединачних хипотеза*:

X1. Што су ученици старији, то су им традиционални медији као извор информација важнији.

X2. Уколико ученици више користе мобилне телефоне, утолико мање времена проводе уз компјутере и ТВ пријемнике.

X3. Што ученици чешће гледају туђе видео клипове на сајтовима и друштвеним мрежама, то и сами чешће постављају своје видео записе на поменуте сајтове.

X4. Што су ученици дуже времена онлајн, утолико су вештији у руковању медијима.

X5. Што су ученици старији, утолико их медији више информишу, а мање забављају.

X6. Уколико су ученици више изложени медијима, утолико су њихове способности комуникације са осталим корисницима медија веће.

X7. Уколико ученици проводе више времена онлајн, утолико су вештији у управљању приватношћу и заштити од нежељених утицаја.

X8. Што су више изложени утицајима медија, то су мање упознати са медијском регулативом и понашањем на Интернету.

После извршеног емпиријског истраживања, у претходно постављеном теоријском оквиру, на репрезентативном случајном узорку који је садржао 738 средњошколаца и 76 наставника у средњим школама Републике Српске, критичком анализом и интерпретацијом резултата истраживања научно су потврђене готово све појединачне (X3, X5, X6, X8 и, делимично, X1) и посебне хипотезе (X1, X2, X3 и X5), и на тај начин доказана је и потврђена општа хипотеза.

4. Кратак опис садржаја

Докторска дисертација садржи:

АПСТРАКТЕ на српском и енглеском језику са кључним речима.

УВОД у коме је указано на научну и друштвену оправданост истраживања, изведених из потребе усаглашавања медијског и школског образовања која мора бити приоритет не само педагошког, него прие свега културног и друштвеног развоја. Наглашена је и неопходност да што хитније буде заустављено продубљивање јаза између искуства младих људи ван школе и њиховог искуства у учионици, медијским описмењавањем и образовањем.

МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА у коме је формулисан проблем истраживања, дефинисан у свим аспектима (садржајном, временском, просторном и дисциплинарном) предмет истраживања, утврђен научни и друштвени циљ истраживања, постављене општа, посебне и појединачне хипотезе, изабране методе истраживања и објашњен њихов избор с обзиром на предмет истраживања, оивичен узорак истраживања и изнето предвиђање очекиваних резултата и научног доприноса истраживања.

ТЕОРИЈСКЕ ОСНОВЕ ИСТРАЖИВАЊА у којима је, критичком анализом релевантне научне литературе, у потпуности објашњен (1) појмовно-категоријални апарат у истраживању који се односи на: традиционалне и нове медије; медијско образовање и образовање за медије; медијску и информтаичку писменост; преовлађујуће концепте медијске писмености и њене међузависности са медијским образовањем; као и (2) историјски преглед развоја медијске писмености и медијског образовања; активности Унеска и доприноса ове организације подстицању развоја медијске писмености; активности Европске уније и искуства 16 земаља у погледу развоја медијске писмености и имплементације медијског описмењавања у школске програме (Аустралија, Данска, Финска, Норвешка, Шведска, Мађарска, Немачка, Ирска, Велика Британија, Француска, Канада, САД, Русија, Словенија, Хрватска и Србија).

РЕЗУЛТАТЕ ЕМПИРИЈСКОГ ИСТРАЖИВАЊА И ЊИХОВУ ИНТЕРПРЕТАЦИЈУ који предствљају, у истраживачком смислу, централни део дисертације. Интерпретација резултата је извршена у две равни – дескриптивној и критичкој. У дескриптивној равни, нумерички су, табеларно и графички приказани и описани добијени резултати анкетираниог узорка средњошколаца, упитником који је садржао 25 питања; као и анкетираниог узорка средњошколских наставника који је садржао 16 питања. У критичкој равни извршена је анализа описаних резултата истраживања у постављеном хипотетичком оквиру и експлицитно указано на везу између добијених резултата и одрживост постављених појединачних, посебних и опште хипотезе.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА која се односе на потребе: доношења националне стратегије о медијском описмењавању, преиспитивања постојећих наставних програма и планова, улогу локалних заједница, активности медијских организација и професионалних комуникатора, место и значај невладиних и владиних организација, обуку наставног кадра и обезбеђивање одговарајућих наставних средстава, као и неопходност предузимања потребних мера за увођење медијског образовања и медијске писмености у образовни систем Републике Српске.

ЛИТЕРАТУРУ са 93 класичне библиографске јединице – књига и текстова објављених у научним часописима и зборницима, као и 68 научних и стручних рефернци којима је приступљено посредством Интернета.

ПРИЛОГЕ, тј. садржај и изглед *Упитника за ученике* и *Упитника за наставнике* средњих школа у Републици Српској, који су као инструменти коришћени у емпиријском истраживању.

5. Остварени резултати и научни допринос

(Конкретно навести допринос научној, стручној или уметничкој области)

Применом научних метода у истраживању (у теоријском делу: анализе садржаја за обраду домаће и стране литературе из области медијског образовања и медијске писмености, метода за упоређивање и анализу доступних података у свету и окружењу, метода анализе и синтезе и индуктивно-дедуктивног метода; и у емпиријском делу – метода испитивања са техником анкетног испитивања), на одговарајућем узорку, у докторској дисертацији „Програми образовања и медијска писменост средњошколаца у Републици Српској“ остварени су научни циљеви истраживања изражени у научној дескрипцији, научној класификацији, научном открићу и научном објашњењу формулисаних проблема у предмету истраживања.

Научна дескрипција остварена је детаљном елаборацијом значења појмова на којима се заснивало ово истраживање, а односили су се на проблем медијске писмености средњошколаца у Републици Српској. Потпуно су описани и објашњени, на основу најшире прихваћених теоријских постулата, појмови категоријалног значаја за истраживање: медији, врсте медија, масовни медији, нови медији, образовање за медије, образовање уз медије (медији у образовању), медијско образовање, медијска писменост, дигитална писменост и програми средњошколског образовања.

Научно откриће истраживања, остварено у комуниколошко-педагошком научном оквиру, садржано је у резултатима емпиријског истраживања који епистемолошки недвосмислено показују да је недовољна и неодговарајућа медијска писменост средњошколаца резултат незадовољавајућих програма образовања у средњим школама Републике Српске.

Научно објашњење оваквог сазнања утемељено је у тврдњи да су средњошколци недовољно медијски писмени због тога што су, с једне стране, свакодневно изложени медијима у најразличитијим формама, а са друге – ускраћени за образовање које би им помогло да се лакше сналазе у мноштву информација. Последице су да средњошколци не успевају да препознају медијске садржаје као конструкте стварности, не препознају себе као друштвену групу под снажним утицајем медија и хиперреалности, не знају да сваки медиј има свој језик и кодификује реалност на свој посебан начин, те да медији садрже идеолошке и вредносне поруке и да сви медијски садржаји подразумевају одређену интенционалност.

Оригинални научни допринос истраживања је скицирање оптималног модела медијског описмењавања у Републици Српској. Тај модел, најпре, подразумева утврђивање националне стратегије образовања у којој би значајан део био посвећен управо проблему образовања средњошколаца за критичку рецепцију медијских садржаја. Затим, имплементацију стратегије у наставне планове и програме средњих школа који би оспособили ученике за критичко разумевање медијских садржаја и тиме повећали њихову индивидуалну компетентност за стваралачко коришћење

медија. Значајан допринос у пројектованом моделу, осим школа, морају дати и локалне заједнице, обезбеђивањем потребних инфраструктурних услова за остваривање таквих програма образовања, исто као и медијске организације и професионални комуникатори, кадри да у медијске садржаје укључе и оне аспекте сопственог рада које младима у масовној публици омогућавају одговор на питања како, зашто и са којим циљевима настају одређене форме медијских садржаја. Владине и невалдине организације, које се баве првенствено проблемима образовања, морају у том моделу непрестано подстицати све кључне друштвене субјекте од којих зависи како ће изгледати васпитно-образовни систем у Републици Српској, у којој мери ће медијска писменост бити садржана у програмима средњошколског образовања и како ће се ови програми примењивати у свакодневной педагошкој пракси.

Све то указује да је опстанак и будућност школе као васпитно-образовне установе непосредно зависан од њене отворености за функционално повезивање са медијским комплексом и његовим све снажнијим образовним потенцијалима. Педагошки сврсисходно прожимање два, за сада, паралелна система није могуће ако класична школа широм не отвори врата медијима, третирајући их као премисе сасвим нових облика наставе и учења, којима се импрегнирају, надопуњују, али и субституишу класичне форме васпитно-образовног рада. Образац те конвергенције не може да буде: медији у школи као наставна средства; нити: медији и школа као паралелни системи; него: школа и медији као потпуно нови васпитно-образовни систем. Овај систем, разуме се, укључује и претходне две релације, али их суштински надилази новим моделом организовања васпитно-образовног процеса, чији су најважнији педагошки циљеви образовање и васпитање, тј. социјализација младих унутар одређеног социјално-историјског контекста. Те социјализације нема, нити је може бити, ако једно од исходишта образовања не буде и медијска писменост, као индивидуална потенција која сваком, пре свих младом човеку, омогућава похађање новог типа школе, односно стицање (са)знања о медијским садржајима, овладавање вештинама управљања све софистициранијим медијима и развијање потреба за њихово стваралачко коришћење.

Први корак класичне школе у том смеру мора да се изражава кроз деонтологију сопствене васпитно-образовне ексклузивности, укључивањем медијске писмености у постојеће наставне планове и програме, како би се ученици оспособили за похађање нове врсте школе, али и школа започела сопствену организациону и програмску реконструкцију, односно припрему за настанак новог васпитно-образовног система.

Медијско образовање је пут ка медијској писмености којом се промовише разумевање, анализа, критичко мишљење и креативно учешће у медијској култури. Овај приступ признаје активно учешће ученика са медијима и подстиче их да размишљају о својим активностима, као корисницима и креаторима медијских садржаја, односно као равноправним учесницима и доносиоцима рационалних одлука у развоју друштва.

6. Закључак

(Навести да је докторска дисертација/уметнички пројекат урађена у свему према одобреној пријави, да је оригинално и самостално научно или уметничко дело и да су се стекли услови за његову јавну одбрану)

1. Анализирајући усвојену Пријаву докторске дисертације, Извештај Комисије о подобности кандидата и теме докторске дисертације, као и садржај докторске дисертације „Програми образовања и медијска писменост средњошколаца у Републици Српској”, Комисија констатује да је дисертација урађена у свему према одобреној Пријави.

2. Полазећи од анализе и оцена изнетих у овом извештају, Комисија констатује да докторска дисертација „Програми образовања и медијска писменост средњошколаца у Републици Српској” представља самостално и оригинално научно дело.

3. Имајући у виду претходне констатације, Комисија једногласно закључује да су се стекли сви суштински и формални услови за јавну одбрану докторске дисертације мастера Славице Ишаретовић „Програми образовања и медијска писменост средњошколаца у Републици Српској”.

Место и датум:
Београд, 22. мај 2017. год.

Чланови Комисије
за оцenu докторске дисертације

Проф. др Мирко МИЛЕТИЋ
Факултет за културу и медије, Универзитет „Џон Незбит”, Београд

Проф. др Наташа СИМЕУНОВИЋ БАЈИЋ
Факултет за културу и медије, Универзитет „Џон Незбит”, Београд

Проф. др Татјана МИЛИВОЈЕВИЋ
Факултет за културу и медије, Универзитет „Џон Незбит”, Београд

Проф. др Нада ТОРЛАК
Факултет за културу и медије, Универзитет „Џон Незбит”, Београд

Доц. Др Марко Ђорђевић
Факултет педагошких наука, Универзитет у Крагујевцу